

возможность повышения наглядности изложения материала, широкие возможности реализации принципов личностно-ориентированного и индивидуального обучения. К недостаткам следует отнести: трудоемкость подготовки к проведению занятий с использованием информационных и компьютерных технологий, необходимость специальной компьютерной подготовки преподавателя либо привлечение квалифицированного программиста для разработки как компьютерных программ, моделирующих физические явления и процессы так и практических занятий-тренингов по обучению решению задач, необходимость разработки принципиально нового методического обеспечения компьютерных имитационных лабораторных работ.

4. Внедрение информационных компьютерных технологий меняет традиционную информационную модель изучения физики. Появляются новые трехсторонние связи информационного взаимодействия (студент–компьютер–преподаватель).

Дальнейшей задачей исследования является изучение инновационной информационной модели обучения физике в техническом вузе, разработка количественных критериев и показателей силы и объема информационного взаимодействия студента и преподавателя или студента–компьютера–преподавателя в такой модели обучения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аксенова Е.И. Методика создания и применения динамических слайд-лекций при обучении физике вузе: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Елена Ивановна Аксенова. – М., 2005. – 187 с.
2. Кавтрев А. Ф. Опыт использования компьютерных моделей на уроках физики в школе / А. Ф. Кавтрев. – СПб. : Образование, 1998. – С. 102–105.
3. Кирилова Н.М. Использование компьютера на уроках физики при выполнении лабораторных работ [Электронный ресурс] // Тр. конф. «Информационные технологии в образовании». – Томск. – 2009. – Режим доступа: <http://www.ito.edu.ru/2009/Tomsk/II/II-0-39.html>.
4. Рябова В.И. Применение компьютерных моделей при решении задач по физике / В. И. Рябова, С. В. Лозовенко // Школа будущего. Научно-методический журнал. – 2008. – № 6. – С. 79–93.

УДК 378: 37. 017. 5: 81' 27

ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

Васильченко О.І., викладач

Запорізький національний університет

Стаття присвячена аналізу структури та змісту гендерної компетентності, що є педагогічною умовою формування гендерної культури студентів університету. Обґрунтовано необхідність формування гендерної культури студентів університету, заснованої на ідеї гендерної рівності.

Ключові слова: гендерна культура, гендерна компетентність, гендерні знання, гендерна чутливість, гендерна ідентичність.

Васильченко Е.И. ГЕНДЕРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ГЕНДЕРНОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТА / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена анализу структуры и содержания гендерной компетентности, которая является педагогическим условием формирования гендерной культуры студентов университета. Обоснована необходимость формирования гендерной культуры студентов университета, основанной на идеи гендерного равенства.

Ключевые слова: гендерная культура, гендерная компетентность, гендерные знания, гендерная чувствительность, гендерная идентичность.

Vasylchenko O.I. GENDER COMPETENCE AS A PEDAGOGICAL CONDITION OF UNIVERSITY STUDENTS' GENDER CULTURE FORMATION / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article is devoted to the analyses of the gender competence structure that is the pedagogical condition of university students' gender culture formation. The necessity of forming gender culture that is based on the idea of gender equality is grounded.

Key words: gender culture, gender competence, gender knowledge, gender sensitivity, gender identification.

У процесі професійної підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах велика увага приділяється компетентнісній складовій особистості фахівця. Сучасні підходи до вищої освіти актуалізують питання підготовки спеціалістів, у центрі уваги якої знаходиться не тільки професійна компетентність фахівця, але й його компетентність як суб'єкта взаємодії з людьми різної статі, віку тощо.

У доповіді міжнародної комісії з освіти для XXI століття було визначено один із головних принципів, на яких ґрунтується освіта, – «навчитися жити разом, навчитися жити», отримати не тільки професійну кваліфікацію, але й компетентність, яка надасть особистості можливість подолати різні ситуації та працювати в групі [3]. Вирішенню поставленого завдання та нагальної потреби суспільства сприяє, на нашу думку, наявність у студентів-майбутніх спеціалістів гендерної культури.

Гендерна культура передбачає сформованість у людини правильного розуміння щодо призначення чоловіка та жінки, їхнього статусу та взаємовідносин у різних сферах суспільства [7].

Вітчизняна дослідниця О. Кікінежді характеризує гендерну культуру в рамках виховного процесу та змісту гуманітарних дисциплін «як знання соціально-психологічних механізмів становлення особистості жінки і чоловіка як різних біологічних, проте рівних соціальних істот» [4, с. 27].

Теоретичний аналіз наукової літератури з гендерних досліджень дозволив зробити висновок, що формування гендерної культури студентів університету відбувається через гендерне виховання студентів, що проявляється як впровадження демократичних цінностей, ідеї гендерної рівності в професійну освіту, що у свою чергу, сприяє процесу отримання студентами гендерної компетентності.

Розглядаючи феномен гендерної компетентності, звернемося до визначення його складових – «гендер» і «компетентність».

Гендер – це культурний термін, який приписує характеристики людям залежно від їхньої статі, що включають засновану на культурних очікуваннях поведінку чоловіків і жінок. Зі своєї культури людина дізнається, що означає бути чоловіком чи жінкою. Залежно від характеру ідеалів, цінностей, норм, звичаїв, традицій, потреб, інтересів та їх зв'язку утворюється домінуюча культура з установкою на рівність або ієрархічність у відносинах з іншими людьми.

Проведений нами аналіз явища «культура» дозволив визначити його категорії: цінності, знання, норми. Формування самої культури особистості відбувається через формування її складових (Б. Єрасов, Ф. Мінношев, В. Піча, О. Семашко).

Гендерний аналіз у соціальному і гуманітарному знанні відкрив широкі можливості для переосмислення культури, розуміння необхідності зміни традиційних патріархальних цінностей на цінності, які проголошують, що чоловік та жінка різні, але рівні. Саме ідея гендерної рівності, на нашу думку, стала поштовхом для розробки концепції гендерної культури.

Патріархальні стереотипи щодо ролі чоловіків та жінок заважають самореалізації особистості в різних сферах життєдіяльності, стають причиною міжособистісних конфліктів, заважають розвитку держави як демократичному суспільству. Вони можуть обмежувати реальні можливості чоловіків та жінок, навіть всупереч законодавчо закріпленим нормам рівності статей. Саме тому на сьогодні постає завдання щодо всебічної самореалізації особистості, а в контексті вищої освіти – самореалізації майбутнього спеціаліста в професійній, сімейній сферах .

У сучасній педагогічній науці ще тривають науково-теоретичні пошуки щодо розуміння компетенцій-компетентності фахівця. Досі не існує єдності щодо змісту термінів «компетенція» і «компетентність». Але спираючись на доповідь міжнародної комісії з освіти для XXI століття щодо необхідності майбутнім спеціалістам отримати не тільки професійну але й компетентність, яка надасть можливість отримати знання, уміння, навички, необхідні для ефективних міжособистісних стосунків, ми використовуємо поняття «компетентність».

«Компетентність – володіння знаннями, які дозволяють судити про будь-що, компетенція – коло питань, в якому дана людина володіє знаннями, досвідом» [9, с. 247].

Аналіз наукових праць дозволив визначити *професійну компетентність* з одного боку, як сукупність інтегрованих знань, умінь і досвіду, особистісних якостей, які дозволяють людині проектувати і здійснювати професійну діяльність, а з іншого, як особисте утворення, яке формується в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі і вдосконалюється в професійній діяльності.

Думки науковців збігаються в тому, що головними показниками компетентності є знання, вміння, навички, які сприяють подальшій ефективній професійній діяльності особистості.

Зважаючи на проведений нами аналіз поняття «культура», ми можемо дійти висновку, що складові поняття «культура» і «компетентність» збігаються і можуть бути визначені за рівнями її сформованості.

Рівень оволодіння гендерними нормами, цінностями, знаннями, що знаходять своє втілення в поведінці чоловіка і жінки, можна визначити як рівень оволодіння гендерною компетентністю особистості.

Гендерній компетентності як складовій професійної компетентності фахівця присвячена низка наукових праць: О. Болотська, Т. Голованова, С. Гришак, Т. Дороніна, І. Загайнов, О. Каменська, І. Кльоціна, І. Мунтян, М. Раздвілова, С. Рожкова та ін.

Але як підкреслює вітчизняна дослідниця Т. Голованова, незважаючи на те, що формування гендерної культури студентів є одним з напрямків роботи вищої школи, у свідомості сучасних педагогів до сьогодення часу не сформувалося почуття особистої відповідальності за формування гендерної компетентності студентів. Саме тому питання ефективності забезпечення процесу формування гендерної культури пов'язано з питаннями формування гендерної компетентності [2].

Отже, метою нашої статі є визначення сутності та складових гендерної компетентності студентів як умови ефективності забезпечення процесу формування гендерної культури.

Гендерна компетентність є ключовою якістю, яка ґрунтується на визначенні гендеру як структурної категорії в соціальному аналізі, і розуміється як необхідні знання для визначення соціальних детермінантів у поведінці та відносинах жінок і чоловіків, а також як уміння поводитися з цими детермінантами так, щоб для обох статей відкрилися нові можливості. Головним елементом гендерної компетентності є знання щодо соціального конструювання гендерних відносин і існування в них ієрархії [12].

На сучасному етапі дослідники гендеру в західних країнах підкреслюють, що гендерна компетентність стає частиною необхідних лідерських вмінь у професійних закладах, організаціях і є необхідною якістю для успішного ефективного менеджменту як і інші компетентності [12].

Гендерна компетентність відображає вміння ідентифікувати, де гендерні відмінності є значимими і діяти таким чином, щоб забезпечувати більш справедливі практики для чоловіків і жінок. Як і більшість гендерних концепцій, значення гендерної компетентності специфічне і багатомірне. Гендерна компетентність може бути характеристикою, починаючи з особистих знань і вмінь до викладання, навчання і практики, до навчальних планів, літератури й політики. Гендерна компетентність сприяє рівновазі між чоловіками і жінками [11].

Закордонні дослідники визначають показники гендерної компетентності спеціалістів:

- здатність до рефлексії, з урахуванням своєї гендерної ідентичності (ролі);
- здатність до рефлексії з урахуванням соціальних гендерних ролей (образів), (гендер як соціальна категорія);
- знання щодо відтворення гендерних ролей (образів) і їх диференціація (HR-related gender competence);
- обізнаність щодо гендерних ролей у соціокультурному середовищі (гендер як соціальна категорія, гендерна різноманітність) – гендерна компетентність, що пов'язана з людьми (HR-related gender competence);
- знання про складну структуру гендерних відносин у суспільстві, політиці, адмініструванні і організації - структурна гендерна компетентність (structural gender competence);
- визнання різних умов і передумов у способах і реаліях життя, де чоловіки та жінки живуть, виявляючи свою різноманітність і складність;
- здатність змінюватися (здатність до зміни перспектив);
- здатність до реального використання інформації щодо гендерної теорії на роботі – здатність до впровадження (transfer-ability) [10].

Відома дослідниця психологічних аспектів гендеру, І. Кльоціна, визначає гендерну компетентність як «здатність чоловіків та жінок помічати ситуації гендерної нерівності в навколишньому житті; протистояти сексистським, дискримінаційним впливам; самим не створювати ситуації гендерної нерівності» [6].

Під гендерною компетентністю розуміють освіту студента / спеціаліста, молодшої людини яка містить уявлення щодо призначення чоловіків та жінок у суспільстві, конструювання гендерних відносин, особливостях власної жіночої / чоловічої індивідуальності та ціннісного ставлення до них.

Гендерну компетентність особистості визначають «як знання, вміння, навички, що зумовлюють взаємодію з особами різної статі на засадах гендерної рівності, опосередковані їх індивідуально-психологічними гендерними характеристиками (маскулінність/фемінінність, гендерна ідентичність, гендерна роль, гендерні установки та стереотипи), які проявляються у повсякденній життєдіяльності, спілкуванні та поведінці з особами різної статі» [1, с. 19].

У вітчизняному словнику сучасного гендерного мислення є тлумачення поняття гендерна некомпетентність – «свідоме або несвідоме незнання гендерного права та інших гендерних норм соціального співжиття» [8, с. 143]. Гендерна некомпетентність розглядається як перешкода на шляху до реалізації гендерних прав та свобод громадян [8].

Найбільш виразним проявом гендерної некомпетентності особистості є гендерні упередження. «Гендерні упередження – соціальна установка з негативним, спотвореним змістом, це упереджене ставлення до представників іншої статі» [5]. Гендерне упередження може проявлятися через агресивну поведінку, тобто через різні види насильства.

Отже, гендерно компетентна особистість студента має бути вільною від гендерних упереджень, не проявляти їх у своїй поведінці і характеризуватися гендерною чутливістю (здібність помічати прояви сексизму в поведінці інших).

До гендерних цінностей відносять гендерні права, свободи, рівність соціального статусу, паритетність батьківства, материнства та ін. Гендерні норми – правила гендерної рівності, втілені у свідомості, поведінці чоловіків та жінок і визначаються гендерною культурою, ступенем оволодіння ними. Гендерні права людини – визнані міжнародним правом і конституцією та законодавством країни норми щодо рівності чоловіків і жінок [8].

Аналіз педагогічних праць виявив, що більшість досліджень розглядають гендерну компетентність, з одного боку, як складову професійної компетентності, а з іншого як складову педагогічної культури педагогічних кадрів.

Необхідно зазначити, що питання щодо структури гендерної компетентності з точки зору психолого-педагогічних наук носить дискусійний характер.

Теоретичний аналіз виявив, що при наявній різноманітності точок зору на структуру та зміст гендерної компетентності особистості фахівця їх поєднує наявність гендерного знання та готовність до впровадження ідеї гендерної рівності.

Отже, проаналізувавши низку наукових праць, пропонуємо таку структуру гендерної компетентності особистості студента, яка включає:

1. Гендерні знання – знання законів щодо забезпечення гендерної рівності, теорії конструювання гендеру, гендерних стереотипів, знання щодо існуючих ситуацій гендерної нерівності;
2. Гендерна чутливість – вміння використовувати гендерні знання в сімейній та професійній сферах, вміння реалізації доцільних форм гендерної поведінки, вміння помічати та адекватно оцінювати ситуації гендерної нерівності (сексизм, дискримінацію) у різних сферах життєдіяльності, здатність сприймати та розуміти гендерну ідентичність іншої людини;
3. Гендерна ідентичність – усвідомлення власних гендерних характеристик, вміння аналізувати гендерні характеристики, здатність до рефлексії.

Оволодіння основами гендерних знань відповідає цілям модернізації вищої освіти та завданням впровадження принципів Болонської домовленості в навчальний процес і покращення якості університетської освіти. Чинником формування системи гендерних знань є засвоєння ідей гендерної теорії, гендерного підходу, законодавчих документів щодо впровадження ідей гендерної рівності в суспільство.

Майбутній спеціаліст повинен продемонструвати знання та розуміння теорії соціального конструювання гендеру, гендерних стереотипів, законодавчих документів щодо впровадження ідеї гендерної рівності в суспільство, вміння використовувати ці знання на практиці, помічати ситуації гендерної нерівності, вміння аналізувати та вирішувати гендерні проблеми, а також вміння не виявляти у власній поведінці гендерно дискримінаційних практик, тобто виявляти гендерну чутливість.

Гендерну ідентичність автори словника сучасного гендерного мислення тлумачать як «осмислене самовіднесення особою своєї приналежності до жіночої чи чоловічої статі на основі усвідомлення певних особистісних якостей, індивідуально-типологічних особливостей, рис характеру, способів поведінки, що сприймаються як свої, реальні» [8]. Усвідомлення власних гендерних характеристик допоможе особистості студента правильно оцінити свої можливості, обрати власні, оптимальні стратегії самореалізації взаємодії з оточуючими незалежно від статі, надасть право бути «різним», а також поважати гендерну ідентичність інших. Усе це сприятиме формуванню партнерських взаємовідносин між майбутніми фахівцями на протигагу домінуючим владним відносинам.

Отже, формування гендерної культури студентів університету, яка заснована на ідеї гендерної рівності чоловіків та жінок, пов'язане, на нашу думку, з необхідністю формування гендерних знань, норм, розвитку гендерної чутливості та гендерної ідентичності особистості, що в результаті призведе до

формування в майбутніх спеціалістів гендерної компетентності, яка є запорукою ефективного міжстатевого, міжособистісного спілкування в різних сферах життєдіяльності особистості студента.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в пошуку ефективних чинників формування гендерної компетентності як педагогічної умови для забезпечення ефективного формування гендерної культури студентів університету в процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендерна освіта в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: програма спецкурсу для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / О. І. Бондарчук, І. М. Ващенко, О. О. Нежинська. – К., 2010. – 21с.
1. Голованова Т. П. Гендерная компетентность в контексте профессиональной педагогической культуры будущих социальных педагогов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp3/profteh/golovanova.pdf
2. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя // Интернет-журнал «Эйдос». – 2006. – 5 мая. – Режим доступа: 05.11.2007: < <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>
3. Кікінежді О. Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи / О. Кікінежді // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С.27–29.
4. Клєцина И. С. Аналитические подходы к определению причин гендерных конфликтов и путей их преодоления / И.С. Клєцина // Противоречия, конфликты, кризисы личности: субъектно-бытийный подход: матер. всерос. науч.- практ. семинара. – Краснодар : Кубанский гос. ун-т, 2007. – С. 30–44.
5. Клєцина И. С. «Компетентностный подход» и гендерное образование в высшей школе [Електронний ресурс] / И.С. Клєцина // Актуальные вопросы современного университетского образования: Материалы X Российско-Американской научно-практической конференции, 14–16 мая 2007 г. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2007. – С. 105–109. – Режим доступа: <http://www.humanpsy.ru/klyotsina/gender-educ>
6. Матюшкова С.Д. Проблемы формирования гендерной культуры в учреждениях образования [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://newsletter.iatp.by/ctr18.htm>
7. Мельник Т. 50/50: Сучасне гендерне мислення: словник / Т. Мельник, Л. Кобелянська. – К. : К.І.С., 2005. – 280 с.
8. Словарь иностранных слов. – М. : Русский язык, 1980. – 624 с.
9. Angelika Blickhauser and Henning von Barga. Fit for Gender Mainstreaming – gender-sensitive transcending of borders between East and West [Електронний ресурс]. – Berlin 2007. – Режим доступу: <http://www.fit-for-gender.org/.../englishindex.htm>
10. Mustafa F. Ozbilgin. Equality, Diversity and Inclusion at Work. A Research Companion. Edward Elgar Publishing Limited, UK. 2009. – 448 pp.
11. Monash University. Gender Competence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.med.monash.edu.au/gendermed/competence.html>

УДК 378.147:811.111

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Караєва Т. В., к. пед. н., ст. викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

У статті обґрунтовано підхід щодо формування змісту навчання студентів економічних спеціальностей на основі навчальної автономії. Запропоновано алгоритм застосування в навчальній діяльності рольових / ділових ігор та навчального проектування.

Ключові слова: зміст навчання, етапи навчання, тематичні блоки.